

Ks. Wojciech Góralski, *Adhoreacja apostołska Amoris laetitia papieża Franciszka. Prezentacja dokumentu z komentarzem do nn. 300-308*, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2016, 106 ss.

Publikacja wydana nakładem Płockiego Instytutu Wydawniczego stanowi zwięzłą prezentację adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia* wprowadzając czytelnika w kluczowe zagadnienia poruszone przez Ojca świętego, wraz z komentarzem do nn. 300-308 adhortacji poświęconych problemowi udziału w życiu sakramentalnym Kościoła małżonków żyjących w związkach „nieregularnych”, tj. rozwiedzionych i trwających w nowych związkach.

To już kolejny raz kiedy Autor podejmuje tę problematykę – w tym roku wydana została również jego praca pt.: *Sprawiedliwość czy miłosierdzie? Problem Komunii świętej katolików rozwiedzionych i żyjących w małżeństwie cywilnym*, w której odpowiada na pytanie, czy w stosunku do małżonków rozwiedzionych i żyjących w nowym związku Kościół winien się kierować miłosierdziem czy sprawiedliwością.

Celem publikacji jest przybliżenie czytelnikowi adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia* i wyjaśnienie wątpliwości pojawiających się na tle jej rozbieżnych interpretacji. Całość książki podzielona została na dziewięć rozdziałów, z czego pierwsze siedem przedstawia w skrócie treść adhortacji, a rozdział ósmy (podzielony na osiem podrozdziałów) zawiera zwięzły komentarz do fragmentów adhortacji odnoszących się do problemu udziału małżonków żyjących w związkach nieregularnych w życiu sakramentalnym Kościoła (nn. 300-308). W rozdziale dziewiątym zamieszczono podsumowanie i wnioski.

W rozdziale pierwszym Autor przybliży czytelnikowi dwa pierwsze rozdziały adhoracji, które mają charakter wprowadzający. Przytacza najważniejsze fragmenty, w których Papież zapoznaje czytelnika z tematyką rodziny, poczynając od jej biblijnego ujęcia – w każdym wymiarze tej instytucji. Zwraca uwagę na dostrzeżone przez Papieża zagrożenia, z którymi zmagają się współczesne rodziny, tj. osłabienie wiary, problemy socjalne, ekonomiczne, migracyjne, brak czasu.

W drugim rozdziale Autor omawia trzeci rozdział adhoracji, który został przez Papieża poświęcony istotnym elementom nauczania Kościoła na temat małżeństwa. Małżeństwo ukazane zostaje jako dar od Boga, o charakterze sakramentalnym i niezmiennie nierozzerwalnym. Autor podkreśla szczególne znaczenie fragmentu nauczania Ojca świętego dotyczącego obowiązku duszpasterzy „właściwego rozeznania sytuacji”.

W rozdziale trzecim Autor przedstawia czwarty i piąty rozdział adhoracji adhortacji poświęcony miłości. Rozdziały te w zamyśle Ojca Świętego w szczególny sposób zostały zadedykowane małżonkom. Zawiera się w nich refleksja na temat miłości małżeńskiej i zagrożeń, z jakimi się ta miłość mierzy oraz roli dialogu w budowaniu wspólnoty. Papież opisuje miłość prokreatywną, podkreśla wyjątkowość miłości rodzicielskiej, dostrzega np. zagrożenia wynikające z przedwczesnego powrotu matek do aktywności zawodowej i przypomina o wartości rodziny „poszerzonej” (wielopokoleniowej).

W rozdziale czwartym ks. Góralski omawia rozdział szósty adhoracji adresowany w sposób szczególny do duszpasterzy. Poświęcony on został przedstawieniu dróg duszpasterskich prowadzących do budowania rodzin trwałych i płodnych. Wskazano tutaj na konieczność odpowiedniej formacji kapłanów, diakonów, zakonników i innych pracowników duszpasterstwa rodzin, co będzie miało przełożenie na odpowiednie przygotowanie nupturientów do roli małżonków oraz zapewnienie wsparcia w trakcie pierwszych lat życia małżeńskiego.

Następnie Autor przytacza słowa Papieża o potrzebie usprawniania pracy sądów kościelnych. Ojciec Święty dostrzega gnębiące rodzinę problemy: trudną sytuację dzieci wychowywanych w rodzinach dotkniętych rozwodem czy separacją, różnicami wyznaniowymi,

śmiercią członka rodziny czy homoseksualizmem, przestrzegając przed tworzeniem analogii pomiędzy związkami jedнопłciowymi a Boskim planem dotyczącym małżeństwa i rodziny.

W piątym rozdziale pracy Autor przybliży czytelnikowi rozdział siódmy adhoracji, dotyczący wychowywania dzieci, w świetle współczesnych zagrożeń. Papież przestrzega przed obsesyjnym kontrolowaniem dzieci, co stoi w sprzeczności z procesem dojrzewania do odpowiedzialnej wolności i autonomii. Podkreśla jednocześnie, iż rodzina jest najlepszym środowiskiem pozwalającym na przyswojenie przez dziecko zasad moralnych i jego edukacji seksualnej, nauki krytycznej oceny przekazów medialnych oraz do przekazania wiary katolickiej.

W rozdziale szóstym Autor przedstawia treść rozdziału ósmego adhoracji po to, by następnie szczegółowo skomentować go w rozdziale ósmym pracy.

W rozdziale siódmym czytelnik zapoznaje się z treścią z dziewiątego rozdziału adhoracji apostolskiej, ukazującego specyfikę duchowości wypływającej z życia rodzinnego.

Na szczególną uwagę – nie umniejszając wartości pozostałych – zasługuje rozdział ósmy opracowania, w którym Autor przedstawia komentarz do nn. 300-308 dokumentu papieskiego; szczegółowo omawia najbardziej kontrowersyjne fragmenty adoracji:

– w n. 300: *„Możliwa jest tylko nowa zachęta do odpowiedzialnego rozeznania osobistego i duszpasterskiego indywidualnych przypadków, które powinno uznać, że ponieważ „stopień odpowiedzialności nie jest równy w każdym przypadku, to konsekwencje lub skutki danej normy niekoniecznie muszą być takie same”* wraz z przypisem 336: *„nawet, gdy chodzi o dyscyplinę sakramentalną, ponieważ po rozeznaniu można uznać, że w danej sytuacji nie ma poważnej winy[...];*

– w n. 301: *„Dlatego nie można już powiedzieć, że wszyscy, którzy są w sytuacji tak zwanej «nieregularnej», żyją w stanie grzechu śmiertelnego, pozbawieni łaski uświęcającej”;*

– w n. 305, zgodnie z którym *„ze względu na uwarunkowania i czynniki łagodzące możliwe jest, że pośród pewnej obiektywnej sytuacji grzechu osoba, która nie jest subiektywnie winna albo nie jest*

w pełni winna, może żyć w łasce Bożej, może kochać, a także może wzrastać w życiu łaski i miłości, otrzymując w tym celu pomoc Kościoła” i przypisie (351) do tego fragmentu: „w pewnych przypadkach mogłaby to być również pomoc sakramentów. Dlatego «kapłanom przypominam, że konfesjonał nie powinien być salą tortur, ale miejscem miłosierdzia Pana» (Adhort. apost. *Evangelii gaudium* [24 listopada 2013], 44: AAS 105 [2013], 1038). Zaznaczam również, że Eucharystia «nie jest nagrodą dla doskonałych, lecz szlachetnym lekarstwem i pokarmem dla słabych» (tamże, 47: 1039)”;

– w n. 79: „Stopień odpowiedzialności nie jest równy w każdym przypadku i mogą istnieć czynniki, które ograniczają zdolność podejmowania decyzji”.

Autor relacjonuje wątpliwości, jakie wywołał rozdział ósmy adhoracji, a w szczególności przytoczone fragmenty. W następnym kroku przystępuje do właściwej i zgodnej z dotychczasową doktryną interpretacji słów Papieża, wskazując na wstępie, iż nie zmieniona pozostaje zasada, iż małżonkowie rozwiedzeni pozostający w nowych związkach, nie mogą przystępować do Komunii świętej, gdyż znajdują się w sytuacji, która stoi w sprzeczności z nierozzerwalnością małżeństwa. Wyjaśnia, że nowością wnoszoną przez adhorację jest zwrócenie uwagi na potrzebę przyjścia przez duszpasterzy z pomocą małżonkom, o których mowa, poprzez osobiste i duszpasterskie rozeznanie. Komentując wskazaną przez Papieża w n. 301 adhoracji możliwość zaistnienia czynników łagodzących, uwalniających od winy subiektywnej („może znaleźć się w określonych warunkach, które nie pozwalają mu działać inaczej i podjąć inne decyzje bez nowej winy”) wyjaśnia, iż chodzi tu o sytuację małżonka żyjącego w związku „nie-regularnym”, w którym określone warunki nie pozwoliły by mu na powstrzymanie się od współżycia z współmałżonkiem, gdyż mogłoby to spowodować zaciągnięcie nowej winy. Autor przypomina podstawową zasadę, zgodnie z którą do grzeszności aktu ludzkiego nie wystarczy sama materia, a konieczna jest świadomość rozumu i wolność decyzji. Słusznie podkreśla, że ewentualne okoliczności łagodzące dotyczą nie winy zaciągniętej za rozwód, ale winy za trwanie w grzechu cudzołóstwa. Dochodzi do wniosku, iż małżonek żyjący w związku

„nieregularnym” może przystępować do Komunii świętej, gdy nie ma grzechu ciężkiego, a z tego wnosi, iż zapewne taką właśnie sytuację miał na myśli Ojciec Święty stwierdzając, że trwanie w sytuacji „nieregularnej” nie przesądza o braku u danej osoby łaski uświęcającej.

Następnie Autor zadaje sobie pytanie, czy możliwa jest sytuacja, w której małżonek rozwiedziony żyje na sposób małżeński w nowym związku, przy braku jego subiektywnej winy lub winy niepełnej wskutek wpływu czynników łagodzących, w której to sytuacji spowiednik mógłby udzielić mu rozgrzeszenia. Poszukując odpowiedzi, przytacza nauczanie kard. E. Antonelli¹, zgodnie z którym udzielenie rozgrzeszenia jest możliwe, gdy małżonkowie zobowiążą się do wstrzeźliwości seksualnej. W podpunkcie ósmym rozdziału ósmego Autor omawia dokument biskupów rejonu duszpasterskiego Buenos Aires z dnia 5 września 2016 roku, przestrzegając przed przedstawionym w nim szerokim rozumieniem zakresu „rozeznania duszpasterskiego”.

W rozdziale dziewiątym Autor dokonuje podsumowania, skupiając się na duszpasterskim charakterze omawianej adhoracji. Podkreśla walory teologiczne, duchowe i pastoralne rozdziałów dotyczących małżeństwa. W ostatnich akapitach pracy przypomina, że pomimo sformułowań budzących wątpliwości, adhoracja nie zmienia dotychczasowej doktryny w zakresie udziału w Eucharystii katolików rozwiedzionych i żyjących w nowych związkach.

Docenić należy w szczególności spójną logikę, klarowne przedstawienie i wyjaśnienie wątpliwości oraz wyważony język, którym posługuje się Autor, dzięki czemu omawiana publikacja z pewnością posłuży pomocą duszpasterzom, katechetom i wiernym świeckim w prawidłowym rozumieniu nauczania Ojca świętego, chroniąc ich przed wyciąganiem pochopnych wniosków. Lekturę pracy polecać należy m.in. przedstawicielom mediów. Można wyrazić nadzieję, że w przyszłości Autor podejmie trud opracowania kolejnych publikacji dotyczących tej trudnej materii.

Dorota Urbanowska-Wójcińska

¹ E. ANTONELLI, *Per vivere l'„Amoris laetitia”*, Milano 2016.